

Kap 105 : Carl XVI Gustaf (1993-2021) (X) – 40 år i ämbetet.

Carl Gustaf förlade 25-årsjubiléet av sin tronbestigning den 15 september 1973 till nationaldagen den 6 juni 1998 för att tidpunkten inte skulle kollidera med riksdagsvalet. Klockan 18 åkte han i kortege från Slottet till Skansen. På Skansen väntade stora delar av regeringen med statsminister Göran Persson i spetsen, övriga partiledare, polis- och militärchefer och ett stort antal ambassadörer. Riksdagens talesperson Birgitta Dahl dagen till ära iklädd en folkdräkt från Häverö i Uppland hälsade honom välkommen: ”Vi gläds åt att i år högtidligt hålla hans majestät kung Carl XVI Gustafs 25 år som statschef.” Kanske lite lamt. Efteråt var det buffé för 1800 personer på slottet – fem personer från varje kommun. Gästerna var spridda över 21 rum och fick börja äta innan Carl Gustaf anlände:

Buffén bestod av flera olika sallader på bräckt färsk lax, kyckling m m. Efter salladerna serverades mer lax – både inkokt och gravad. Det var också ansjovisrulle, gubbröra och fisk- och kycklingpastej. Det norrländska köket var representerat genom strutar av kallrökt renstek fyllda med pepparrotsgärde. Från Gotland var det lammstek. Som avslutning serverades småländsk ostkaka med hjortronsylt. Rummen var dekorerade med vackra och pampiga blomsteruppsättningar i vitt och gult med bland annat lövkojor, brudslöja och vita nejlikor.¹

Presenten från regering och riksdag var ett nyinrett arbetsrum. Han intervjuades av TV4. Carl Gustaf var mest nöjd med att han lyckats få acceptans för de kungliga traditionerna. Främst då den ålderdomliga etiketten. Allting var i tiden – men med 100 års fördröjning. Annette Kullenberg tyckte den socialdemokratiska hyllningskören var oerhört pinsam och såg till att det gavs ut en nyutgåva av Vilhelm Moberg ”Därför är jag republikan” (1966). Budskapet låg i tiden. Året efter konstituerade sig Republikanska föreningen.

30-årsjubiléet av tronbestigningen den 15 september 2003 var en ganska dämpad tillställning. Statsrådet Anna Lindh hade några dagar innan blivit knivdödad på NK. Carl Gustaf nöjde sig med en jubileumskonsert i Rikssalen och efteråt lunch i Vita havet för ett 60-tal personer: Statsministern, talmannen, flera statsråd, partiordförandena, ÖB, några landshövdingar o s v. Enligt alla tillgängliga uppgifter var denna dag höjdpunkten av Carl Gustafs liv. Han såg dock påtagligt trött ut. Man frågade varför: ”30 år sliter. Man får ta nya tag.” I november sände SVT Rapport en serie reportage som avslutades med en längre intervju. Carl Gustaf gjorde sitt bästa för att svara på frågorna. – Är kungen orolig för att monarkin snart försvinner? – Inte orolig men inte vill jag det. Monarkin är mitt liv, min historia, min tradition. Den är Sverige, den är landet, den är allt som jag lever för.

Därefter bar det av nedåt. Den slutsatsen är baserad på SOM-institutets opinionsmätningar (institutet för samhälle, opinion och media vid Göteborgs universitet). Institutet gör varje år riksomfattande opinionsmätningar baserade på 6000 personer. Förtroende för kungahuset mätt som ett balansmått (procent positiva minus procent negativa) sjönk under perioden 1995-2013 liksom Carl Gustafs personliga popularitet. Under tiden låg stödet för monarkin som statskick kvar på omkring två tredjedelar av befolkningen. Att effekterna av Carl Gustafs skandaler inte blivit större antas bero på Silvias popularitet och att kronprinsessan Victoria ses som en kapabel ”medregent”. 1999-2002 var Carl Gustaf, Silvia & kronprinsessan Victoria ungefär lika omtyckta.² 2011 var kronprinsessan Victoria 1:a (mest omtyckt), Silvia

¹ Karl Viktor Olsson, Ulla Tillgren & Knut Kainz Rognerud. Många tusen hyllade kungens 25 år på tronen. TT, 1998-06-06.

² Sifo. Vem tycker du bäst om i kungafamiljen. 1999, 2001 & 2002.

förmodligen 2:a & Carl Gustaf 3:a (ungefär lika omtyckt som statsminister Reinfeldt).³ Siffrorna om kronprinsessans popularitet är svårtolkbara eftersom undergrupper väljer helt olika. Hon är mest populär bland Kristdemokrater & Folkpartister, minst populär bland Vänsterpartister & Sverigedemokrater. Andelen personer som stöder monarkin obetingat har minskat. Liksom det finns en rörlighet mellan politiska partier finns det nu en rörlighet mellan ståndpunkterna monarki – republik.

Oavsett sin sviktande popularitet är Carl Gustaf välkänd. I referenspopulationen till ett ansiktsigenkänningsstest 2010⁴ var igenkänningsgraden: Carl Gustaf (100 %), Silvia (100 %), kronprinsessan Victoria (100 %), prins Carl Philip (99.3 %), Gustav V (97 %), prinsessan Lilian (95.6 %), prinsessan Madeleine (91.9 %), prinsessan Birgitta (87.4 %) & Sigvard Bernadotte (27.4 %).

Den troligaste orsaken till att Carl Gustaf under lång tid tappat i popularitet är att han undviker personliga intervjuer. Han blir allt mer anonym. Det är påfallande hur lite mediakontakter Carl Gustaf har. Under ett par år efter Brunei faktiskt inga alls. En gissning är att han genom sina personliga relationer till Sveriges makthavare på alla nivåer tror sig ha gjort sig oberoende av stödet från pressen. Hovets hemsida och egna videoinspelningar minskar beroendet ytterligare. Det finns många skildringar av hur han undviker intervjuer genom att skratta bort frågorna. Han har ett lustigt gnäggande skratt som förhindrar att det verkar oförskämt. Carl Gustaf har uppenbarligen hunnit glömma fundamenta: Att relationen mellan en monark och hans folk är personlig och att det kräver arbete och en portion generositet för att vidmakthålla relationen. Eftersom försämringen har varit som störst under riksmarskalk Ingemar Eliassons tjänstgöring 2003-2009 får man väl anta att han har del i den. Han har aktivt verkat för att passivera hovet. Inte så bra med republikanerna på frammarsch.

2005 gjorde den norske monarki-kännaren Carl-Erik Grimstad en undersökning som visade att det var 15 procent fler monarkister i Sverige än i Norge men att anhängarna i båda länderna hade samma sociala bakgrund. Det som främst skiljde monarkister från republikaner var att de senare kunde kategoriseras som ”postmoderna materialister”. Begreppet är inte helt solklart men förefaller innebära en mera krass, jordnära syn på tillvaron. Monarkisterna skulle då hylla en mera estetisk, idealistisk filosofi. Att liera sig med näringslivet är kanske inte en så bra idé för Carl Gustaf när allt kommer omkring.⁵

*

Carl Gustafs 60-årsdag firades i dagarna tre. Varken kvälls- eller veckotidningar fick någon intervju och morgontidningarna hölls kort. DN gjorde ett lamt försök. Carl Gustaf förklarade att han satt på livstid och undvek att svara på resten av frågorna.⁶ TT beviljades en intervju där Carl Gustaf lade ut texten om uppväxten på Haga, köttaveln på Stenhammar och sin personliga tro. Han jämförde ett liv utan livsåskådning som att tro på Kalle Anka. Han påstod sig kristen eller åtminstone snudd på – men det är nog en överdrift. ”När sista dagen kommer är man väldigt ensam”⁷ var så långt som han ville sträcka sig. Av SR fick han frågan hur det kändes att fylla 60 år.⁸ Carl Gustaf var på sitt mest filosofiska humör: ”Det får man väl bara acceptera, så är det. Livet går på och det är väl det som är tjusningen med det hela. Det finns

³ Kungahuset 2011. SOM-institutet, 2012.

⁴ Tötterman & Wibling, 2010.

⁵ Grimstad, 2006.

⁶ Cecilia Jacobsson & Paul Hansen. Monark med hög växel. Dagens Nyheter, 2006-04-23.

⁷ Christina Magnergård Bjers. Kung Carl Gustaf - 60 år i tiden. TT Nyhetsbanken, 2006-04-21.

⁸ Kung Carl XVI Gustaf 60 år. SR P1, 2006-04-30.

de som drar sig tillbaka på sina bemärkelsedagar, man tycker det är pinsamt, det är jobbigt, det är för många familjer, man tycker det är genant, man känner sig gammal. Men jag försöker att se det här som en möjlighet att tacka för senast och för vad jag har fått uppleva. Det är så jag ser det att fylla 60 år." Var han rädd för att dö? "Alla är vi väl rädda för att dö, men personligen har jag inte tid." Även SVT frågade hur han upplevde sin nuvarande ålder. Carl Gustafs svar: "Vi blir alla äldre, men vi blir aldrig vuxna."⁹ (Hela släkten Bernadotte påstår sig vara "late bloomers" med humorn och barnasinet i behåll in i det sista.)

Hovet hade beställt en officiell hyllningsbiografi av Herman Lindqvist "Carl XVI Gustaf – Porträtt i tiden" som sålde bra men gick spårlöst förbi i tidningsspalterna. Carl Gustaf ställde upp på ett tiotal intervjuer för boken. Även Silvia intervjuades. Elisabeth Tarras-Wahlberg skrev ett eget kapitel där hon poängterade att Carl Gustaf var ärlig, uppriktig och svensk in i märgen. Dessutom hade han humor. Vid boksläppet berättade Lindqvist om sin skepsis inför projektet. Man fick ta boken för vad den var. Den kunde liknas vid ett samtal. Man kom Carl Gustaf ganska nära men den var inte en utvärdering av Carl Gustaf som regent. Boken är svår att recensera. Undanlidande, nostalgisk och självförälskad är väl det närmaste man kan komma. Det är uppenbart att Carl Gustafs bästa barndomsminnen är från Solliden. Inte lätt dock för de inbjudna journalisterna att säga något vettigt vid boksläppet:

Nyligen presenterade Herman Lindqvist och Elisabeth Tarras-Wahlberg sin bok "Carl XVI Gustaf. Porträtt i tiden". Platsen var det gyllene Bernadottebiblioteket på Stockholms slott [den 17 mars]. Det var en bisarr affär. En rad rara damtidningsjournalister fick boken signerad av Tarras och så var det frågestund: Hur ÄR kungen? Hur VAR han att prata med? Jo, han är trevlig. Öppen. Trevlig. Uppriktig. Trevlig. Och "plikttrogen, som alla Bernadotter" påstod Lindqvist, som ser ut som om han kommer att adla sig själv, snart, om ingen smord figur förbarmar sig över honom.

Ytterligare en sak sades om kungen: Han är en Mycket Begåvad Fotograf. Som alla Bernadotter, då. Drottning Victoria brukar kallas Mycket Begåvad Fotograf. Kronprinsessan Margareta likaså. Bland andra. Ja, varenda kunghet som har knäppt en semesterbild upphöjs förr eller senare till fotogeni. Tillställningen i biblioteket var djupt tramsig, men i ännu högre grad sorglig. Ämnet var en bok om kungen. Vi var hemma hos kungen. Alla pratade om kungen. Men kungen var inte där! Och i sin frånvaro blev han så – patetisk. Som om han var en galen släkting, inlåst på vinden av sin generade familj. En däre i bur. Belagd med munkavle. Omyndigförklarad, med Tarras som "god man".

"Hey Baberibas" skildring av den imbecilla Familjen upprör folk. Men den speglar verkligheten. Glassiga överklastyper i gyllene burar, utan makt och mening (om än med dyra kameror och kronisk semester), är löjeväckande. Monarkin är förödmjukande för alla parter.¹⁰

TV4 visade en dokumentär "Yrke kung" efter en programidé av journalisten Mats Ögren, närmast en historisk återblick. Ögren redigerade även en hyllnings- eller diskussionsbok "För Sverige – Nuförtiden". Bland bidragen fanns ett från gamla skolkamraten och journalisten Cecilia Hagen som försökte besvara frågan som hon själv och kolleger ältat genom åren: Vem var Carl Gustaf innerst inne? Hon klagade över att han i intervjuerna numera var tvär och föga

⁹ Mats Nyström: Kung i tiden - Intervju med Carl XIV Gustaf inför 60-årsdagen. SVT1, 2006-04-30, kl 20:15.

¹⁰ Ann-Charlotte Marteus. "Hey Baberiba!" speglar verkligheten. Expressen, 2006-04-20.

talträngd. Att allt han sade var plattityder eller så elliptiskt att det inte var tolkbart. Hans (er)kända karaktärsdrag var humor, blyghet, nyfikenhet, envishet, plikt känsla, humör o s v. Hon ville ha något mer, oklart vad. Mitt eget bidrag till gåtans lösning är att Carl Gustaf är som sin far, farbror och farfar. Han är en traditionell kung, en moderniseringsivrare, en plikttrogen officer, en anpasslig hovman och en familjefar – samtidigt. Nutiden är inte längre kapabel att begripa honom. Det brukar kallas kunglig magi men är snarare en upptäcktsfärd in i det okända: Carl Gustaf är som vi men ändå inte. Ytterligare ett bidrag från prof Stig Strömholm framförde en vädjan om tolerans – att demokratiextremisterna uppvisade ett uns av självbehärskning – ty... ”Färsk historisk erfarenhet visar att en kompromisslös religiös, moralisk eller politisk tro, när den konfronteras med motstående uppfattningar, riskerar att urarta till fanatism och att ett hundraprocentigt genomförande av även i sig goda idéer och värden kan leda till förtryck.”

Intresset för boken var ovanligt stort. I stället för de vanliga 5-8 journalisterna vid fackbokspressmöten kom det 40. Björn af Kleen sammanfattade sin recension med att det var häpnadsväckande att så många respekterade skribenter, politiker och högt uppsatta ämbetsmän gett kungahuset sitt hjärndöda stöd.¹¹ Den finländske historikern Henrik Meinander hade en förklaring: ”Efter att ha läst igenom denna stimulerande och ställvis vänligt polemiska festskrift är jag ännu mer övertygad om att monarkins fortbestånd och egenart spelar en helt marginell roll i utvecklingen av den svenska demokratin. Man kunde nästan tro att eliten medvetet för en avledande diskussion om kungens personliga egenskaper för att undvika den verkligt stora frågan gällande svensk demokrati: regeringens och enkannerligen statsministerns järngrepp om riksdagen och ämbetsmannakåren.”¹²

2009 utkom statsvetaren Cecilia Åse med boken ”Monarkins makt – Nationell gemenskap i svensk demokrati” där hon hävdade att någon ny svensk demokratisk Torekov-monarki inte existerade. Det var samma odemokratiska elände som förut men ”utlyft” ur det politiska systemet. Andra hade invändningar mot den tolkningen. 2010 publicerades debattboken ”Ja, Monarkins bästa tid är nu” – ”Nej, Monarkin har aldrig varit farligare än nu” av journalisterna P J Anders Linder & Per Svensson. Förutom de vanliga argumenten för och emot fanns tre resonemang om ”den nya monarkin”: (1) Att den kapat sina adliga rötter och numera var en del av borgerligheten. (2) Att den numera var ett kulturfenomen: ”en virtuell symbol i kulturkampen mellan retroromantiker och metromodernister”. (3) Att alliansen med TV-mediets kändiskultur förlängt dess dödskamp.

På 65-årsdagen gav Carl Gustaf faktiskt en personliga intervju för TT. Pension var det inte tal om nu heller: ”Det hör ju till att monarken utför sitt arbete så länge han är vid sina sinnens fulla bruk.” Han berömde sig över att ha hållit liv i de kungliga traditionerna. Han var nöjd över att inte ha marginaliserats av EU och invandringen utan blivit en samlande gestalt ”höjd över kulturerna”. Han klagade över den intensiva men samtidigt lögnaktiga mediabevakningen som inte bara drabbat honom själv. Det gällde dock att se humoristiskt på tillvaron och gå vidare. Det han ångrade var att han inte lyssnat mera på råd. Han skyllde det på sin blyghet. ”Det var en period där man svävade liksom mittemellan, när man varken var ung och kunde gömma sig bakom det eller var tillräckligt erfaren och gammal.”¹³

Journalisten själv fick efteråt en fråga: Vad är du mest nöjd med från intervjun? Svar: Jag är nöjd med att jag fick honom att prata om sin blyghet. Det var annars svårt att få personliga

¹¹ Björn af Kleen. Björn af Kleen läser om monarkin. SydSvenskan, 2006-04-28.

¹² Henrik Meinander. Kungen – för Sverige i framtiden? Svenska Dagbladet, 2006-04-29.

¹³ Sofia Tanaka. Kungen: Har varit blyg hela mitt liv. TT & Dagens Nyheter, 2011-04-26.

svar. Han ville gärna prata generellt i stället, och mycket hellre lägga ut texten om olika besök runt om i landet och vad han hade lärt sig av det.¹⁴ Thomas Sjöberg tyckte att intervjun var i hovsammaste laget. Ett par motfrågor hade inte skadat. Trots allt tal om en ny era kungagräv var det fortfarande status quo ante.

2013 besökte Carl Gustaf alla 21 länen för att fira sina 40 år i ämbetet. Åskådarna flockades som vanligt för att se och hylla honom. Några tecken på att monarkin var en otidsenligt kvarleva gick inte att märka. RepF ställde upp 24 goda punkter varför systemet ändå borde skrotas. Punkt 18 andades hat mot galakläningar & flaggviftande skolkörer: ”Känslomässig utpressning som bröllop och jubileum är monarkins triumf och främsta maktmedel.” Carl Gustaf lät publicera ett minnesalbum ”Mina 40 år för Sverige” där han själv stod för bildurvalet och texterna. I sin totala poänglöshet är boken svår att beskriva. Axplock ur verksamheten är nog den bästa beskrivningen. Göteborgs Posten kommenterade: ”Den som summerar hans år i släktföretaget kommer finna att Carl Gustaf nog är den mest socialt aktive, ja mångsidige kung landet haft. Och därmed förstås exponerad [för kritik].”¹⁵ Carl Gustaf intervjuades av SVT1 utan att något nytt framkom. Det hade varit roliga 40 år men oklart om han utträttat något varaktigt. Det var som att rita i sand. Det roligaste hade varit statsbesöken och att ”öppna dörrar”. Det viktigaste var att han hållit sträckan ut. Entusiasmen var dock helt borta: ”Det går inte att känna efter, bara gå in, blicken mot horisonten! Inte känna efter!” Dagens Nyheter kommenterade: ”Till och med den mest inbitne rojalist måste känna sig illa till mods [av intervjun]. Det dryper av bitterhet och missriktad ironi – och han ångrar 'inte ett smack', och nog sade han tydligt att 'vill ni bli av med mig så får ni bära ut mig!'”¹⁶ Carl Gustaf intervjuades även av Dagens Eko. Det var några dar senare och han var på bättre humör. Carl Gustaf tyckte samarbetet med regering & riksdag hade fungerat bra genom åren. Ibland hade han t o m kunnat sticka åt ledamöterna ett råd eller en åsikt. Han såg tiden an med tillförsikt. Sverige var ett bra land att leva i.

Den 19 september 40-årsdagen av Carl Gustafs trontal höll kronprinsessan Victoria ett hyllningstal i rikssalen inför Carl Gustaf och inbjudna:

Ers Majestät,
Kära pappa,

Sverige har varit en monarki i mer än tusen år. Ätten Bernadotte har förvaltat och fört vidare det kungliga arvet och dess traditioner under två sekel. Av dessa har Du varit Sveriges Konung under de senaste 40 åren. När Du tillträdde var Du nio år yngre än vad jag är i dag. Du var 27 år och hade inte haft den fadersgestalt som jag har haft förmånen att ha i Dig, Pappa.

40 år är en lång tid i dagens snabba och föränderliga samhälle. Med Din långa erfarenhet bidrar Du på ett unikt sätt till vårt land och till kulturarvets kontinuitet. Du har format monarkens uppgifter efter den ram som den nya regeringsformen ger. Du har fyllt Din roll med ett meningsfullt innehåll utifrån Ditt valspråk *För Sverige – I tiden*. Vid din sida har Du haft vår mor. Som drottning och hustru har hon outröttligt givit Dig sitt kloka och starka stöd.

¹⁴ David Stark. TT:s reporter: ”Kungen ville bara ändra några språkliga detaljer”. Publish, 2011-04-27.

¹⁵ Mikael van Reis. Recension: Mina 40 år för Sverige. Göteborgs Posten, 2013-09-15.

¹⁶ Johan Croneman. Till och med den mest inbitne rojalist... Dagens Nyheter, 2013-09-17.

Pappa, vi i familjen har sett hur ihärdigt och lojalt Du arbetat för det Du tror på, för Sveriges bästa. Din starka drivkraft och ditt stora engagemang är värda all beundran. Ditt hårda arbete har lett till stor uppskattning och respekt. Det har Du och mamma fått många bevis på, inte minst det senaste året när ni genomkorsat landet på Eriksgator och på nytt besökt samtliga län.

Kära Pappa,

Du är min och mina syskons älskade far, och en mycket omtyckt morfar. Som monark är Ni, Ers Majestät, min förebild. När det en gång blir dags, kommer jag ödmjukt och med stolthet föra ämbetet vidare in i framtiden. Din farfars valspråk *Plikten framför allt* skulle lika gärna kunna vara Ditt. Att tjäna vårt land och vårt folk, har alltid varit, och kommer alltid att vara Din klara ledstjärna.

* * *

Reaktionerna på skandalerna under 2000-talet har varit att antingen skall Carl Gustaf abdikera till förmån för kronprinsessan Victoria eller skall monarkin avskaffas. Det finns svårbedömbara andrahandsuppgifter om att kronprinsessan vill ha papper på vad Torekovkompromissen innebär i praktiken innan hon accepterar att efterträda Carl Gustaf. Kanske ett eko av Carl Gustafs identiska farhågor vid underskriften: Fick han uttrycka några tankar över huvudtaget? Tolkningen av överenskommelsen har ju genom åren varierat från att monarken inte får yttra sig alls till att monarken kan tala fritt men inte skall lägga sig i partipolitiken. Förmodligen är hon avskräckt av Carl Gustafs erfarenheter att manövrera grynnorna.¹⁷

Republikanska föreningen har lagt fram ett förslag att ersätta monarken med en folkvald president och med talmannens nuvarande uppdrag som regeringsbildare.¹⁸ Fördelen skulle framförallt vara att med en president slipper man all historisk ”bråte” och denne kan därför granskas av konstitutionsutskottet och riksrevisionen. Vid presentationen av förslaget på ett seminarium den 12 november 2011 framkom att det innebar en maktlös statschef ”ovanför partierna” motsvarande Carl Gustafs nuvarande status – men folkvald. Motivet var att en sådan passade Sveriges politiska tradition av folksuveränitet. Under diskussionen framkom problem. En folkvald statschef, han eller hon fick vara hur opolitisk som helst, hade folkets mandat att agera. Man anar därför motivet för att inte ändra i författningen. En opolitisk president med möjlighet att agera är en lös kanon. Man vet aldrig vart det tar vägen. De finska och ryska erfarenheterna är att det lätt blir revirstrider.

Republikanernas nuvarande strategi förefaller vara den som introducerades av Carl Lidbom socialdemokratiskt statsråd 1969-1975 och fortsattes av Birgitta Ohlsson (fp) som ordf i RepF 2002-2005: Att långsamt hyvla ned monarkin till dess ingenting kvarstår. Ohlsson ville starta med Carl Gustafs ordförandeskap i utrikesnämnden och hans recipiering av utländska diplomater. Nu verkar det snarare vara hans ekonomiska handlingsfrihet som är under attack. Ytterligare ett förslag är att regeringen utser riksmarskalken som får befogenheter utöver de ekonomiska. I och med att så litet av Carl Gustafs plikter är specificerade i grundlagen är detta säkert en framkomlig väg. Det kräver inte grundlagsändringar utan enbart administrativa beslut. I en intervju omkring 2008 antog Ohlsson att monarkin skulle vittra bort på samma sätt

¹⁷ Radio 1. Robert Aschberg. Intervju med Camilla Lindberg (fp), 2011-06-23.

¹⁸ [Mats Einarsson & Jesper Svensson] ...bara ett penndrag. Förslag till en republikansk författning för Sverige. Republikanska föreningen, 2012.

som kyrkan och patriarkatet utan att man behövde göra något. 2012 närvarade hon dock som EU-minister vid prinsessan Estelles dop och passade på att hovniga inför kronprinsessan Victoria. Enda statsrådet som gjorde så förefaller det. Så kan det gå när inte haspen är på.

*

De islamiska monarkierna har fortsatt att bereda Carl Gustaf bekymmer. Saudi Arabiens kronprins Abdullah bin Abdul Aziz al-Saud gjorde 2001 ett officiellt besök i Sverige. Tio år senare var Abdulla kung och Carl Gustaf skulle i egenskap av hedersordf i World Scout Foundation överrätta utmärkelsen bronsvargen som tack för alla pengar han donerat till scoutrörelsen vilket väckte kritik att Carl Gustaf stödde en reaktionär och blodbesudlad regim. Abdulla hade stött projektet "Messengers of Peace" om mänskliga rättigheter. Svenska scoutrådet gick i svaromål: "I Scouterna tror vi på den förändringskraft som rymts i mötet mellan människor. Därför måste det vara möjligt att samverka med de krafter som har möjlighet att förändra, även om det ibland innebär att vi måste ta svåra beslut. Däremot innebär det inte att vi accepterar odemokratiska styrelseskick. ... Den Saudi Arabiska scoutrörelsen har haft en aktiv roll i projektet och ett mångårigt samarbete med Världsscoutrörelsen i fredsfrågor. Projektet Messengers of Peace står för dialog, att stärka lokala scouter och fred. Den internationella scoutrörelsen, som Svenska Scoutrådet är en del av, anser att dialog är rätt väg att uppnå förståelse, tolerans och respekt mellan länder, religioner och kulturer."¹⁹

Detta med respekt för andra kulturer tycks dock för Carl Gustaf mest ha en praktisk sida: "Det är utomordentligt viktigt att vi tar till oss ländernas olika kulturer. Att vi sätter oss in i hur vi skall uppträda och hur vi skall hantera affärssamtalen. Det är oerhört känsligt att begå misstag. Det kan kosta hela affärsupplägget."²⁰ Jag själv har inte hittat något som helst uttalande om mänskliga rättigheter eller värdet av andra kulturer. Möjligen undantaget att invandringen till Sverige har hjälpt lätta upp de stela umgängesformerna. Han tycks vilja göra alla till svenskar, inkl Saudi Araberna, och i brist på det inte trampa dem på tårna för mycket.

Efteråt har framkommit att Carl Gustaf faktiskt efter vanligheten rådfrågade UD innan han for och fick godkänt för resan. Bronsvargen delade han dessutom inte ut på eget initiativ utan på begäran av den internationella scoutrörelsen. Detta har dock inte imponerat på någon eftersom Carl Gustaf i sin egenskap av statschef förväntas fatta sina egna politiska beslut. Är man statschef kan man inte skylla på sina rådgivare. Detta diskuterades för vilken gång i ordningen på TV4s morgonprogram. Hovets informationschef Bertil Ternert vägrade vid tillfället godta Carl Gustaf som självständigt subjekt. Torekovkompromissen i hans tolkning var att Carl Gustafs och regeringens ståndpunkter måste sammanfalla.²¹

*

Den 30 april 2016 skulle Carl Gustaf fylla 70 år. Den 28 april sände SVT ett hyllningsprogram²² där Claes Elfsberg omväxlande intervjuade honom i Livrustkammaren & ute på Drottningholm. Carl Gustaf var dämpad. Han klagade över att massmedia förlöjligade hans insatser & försvarade sig med att han utträttat vad han enligt konstitutionen kunde. Det

¹⁹ Svenska scoutrådet, 2011-10-03.

²⁰ Jonny Ohlsson. Exklusiv intervju med kung Carl XVI Gustaf. NWT.se, 2010-03-29.

²¹ Nyhetsmorgon. TV4, 2011-10-04. [Intervju med Bertil Ternert & Lena Mellin.]

²² Claes Elfsberg. Kungen 70 år : ensamt majestät. SVT, 2016-04-30.

mest konkreta i intervjun handlade om hans roll i Saudi-affären året innan och sändes även i förväg. Ett sammandrag:

Maj 2014 dömdes den Saudi-Arabiske bloggaren Raif Badawi till 10 års fängelse, 1000 piskrapp och 1 miljon rialer (drygt det dubbla i svensk valuta) i böter för att ha förolämpat Islam. I realiteten var det en dödsdom eftersom man inte överlever så många piskrapp. Den utlösande faktorn tycks ha varit att Badawi inte bara var kritisk mot prästerskapet utan också sarkastisk.²³ Piskrappen skulle utdelas 50 åt gången, en gång i veckan. De första 50 utdelades den 9 januari 2015. Därefter har de skjutits upp p g a internationella protester och Badawis hälsotillstånd – han skall lida av högt blodtryck. Även Badawis advokat dömdes den 7 juli 2014 till 15 års fängelse för statsfientlig verksamhet.

Mars 2015 protesterade utrikesminister Margot Wallström mot behandlingen av Badawi. Saudi Arabien svarade den 9 mars med att blockera hennes tal vid Arabförbundets möte där hon förväntades tala om mänskliga rättigheter. Samma dag annullerade Sverige ett vapenavtal. Den 10 mars kallade Saudi Arabien hem sin ambassadör. Det fanns en oro att svensk handel skulle bli lidande.

Den 20 mars erbjöd sig Carl Gustaf, som ansåg sig ha en speciell relation till Saudi Arabien, att medla. Hovets informationsavdelning: ”Kungen är bekymrad över de senaste dagarnas händelseutveckling och tycker det är viktigt att ha en bra dialog och goda relationer länder emellan. Som Sveriges statschef vill kungen självklart bidra till att finna en lösning i den uppkomna situationen. Det förs en dialog mellan statschefen och regeringen.”²⁴ Under ett möte den 27 mars med den saudiska statsledningen överlämnade svenska regeringens sändebud Björn von Sydow två brev undertecknade statsminister Löfven och kung Carl Gustaf. Löfvens brev var en mild pudel: Han bad om ursäkt om Wallströms uttalanden på något sätt kunde uppfattas som en förolämpning av Islam.²⁵ Carl Gustafs brev var en hälsning monarker emellan med några formuleringar om ländernas traditionellt goda relationer.²⁶ Gesten togs väl upp. ”En UD-källa uppger för TT att den svenske kungen redan i går kväll [den 27 mars] fick ett telefonsamtal från kung Salman som uppgav att hans ambassadör skulle vara tillbaka i Stockholm i dag.”²⁷

Efteråt²⁸ uttalade sig historikern Henric Bagerius, Svensk Damtidnings redaktör Karin Lennmor, författaren & journalisten Herman Lindqvist och statsvetaren Olof Petersson (i en gammal intervju från 2004). Bagerius, Lennmor & Lindqvist talade om Carl Gustaf:s popularitet & folkliga förankring. Petersson talade (felaktigt) om att Brunei var början till slutet. Senare under kvällen²⁹ uttalade sig journalisterna Thomas Sjöberg & Catarina Hurtig och politikerna Cecilia Magnusson (m) & Hanna Cederin (v) om pressbevakningen. Carl Gustaf hade klagat på att hans insatser förlöjligades men i så diffusa formuleringar att ingen förstod vad han syftade på. Alla var dock överens om att han förtjänade en seriös pressbevakning. Massmedieforskaren Kristina Widestedt anmälde en avvikande åsikt: Om

²³ Raif Badawi. Om en saudisk vetenskap “Sharia-astronomi”. I: Dagens Nyheter, 2015-11-12.

²⁴ Staffan Dickson. [Om Saudi-konflikten.] Aftonbladet, 2015-03-20.

²⁵ Björn von Sydow. [Om Saudi-konflikten.] Aftonbladet, 2015-03-28.

²⁶ Jonas Gummesson. Inga ursäkter i kungens brev. Svenska Dagbladet, 2015-03-30.

²⁷ TT. Göteborg-Posten, 2015-03-28.

²⁸ Aktuellt. SVT 2, 2016-04-28, kl 21.00.

²⁹ Opinion Live. SVT 1, 2016-04-28, kl 22.00.

Carl Gustaf nu kände sig så felrepresenterad i media borde han informera mera om vad han gjorde. Inte som i intervjun kokettera med sina insatser och sedan vägra säga något.

Dagen därpå var det mottagning på Nordiska museet. Kronprinsessan Victoria höll ett tal om sin fars förtjänster. Carl Gustaf var osjälvisk, plikttrogen, lojal, kunnig, energisk, nyfiken, engagerad, lekfull, humoristisk och respekterade ämbetets traditioner. Själva födelsedagen den 30 april var det långsändningar av SVT & TV4 av festligheterna. SR publicerade ytterligare en intervju, mera av ett samtal om hans tidigare liv.³⁰ Trots Victorias påstående om motsatsen var det mindre tal om familjetraditioner än under tidigare jubileer. Mera tal om att uppfylla folkets förväntningar.

Någon retrospektiv bilaga i tidningarna blev det inte men en fotobok från Historiska media ”Carl XVI Gustaf : 70 år i bilder” med texter av tidigare Femina-redaktören Katarina Danielsson. En motsvarande minivariant publicerades i Svenska Dagbladet med texter av kung Carl Gustaf själv. Enda tidningsintervjun gavs till TT och trycktes i Metro.³¹ Carl Gustaf såg tillbaka på sitt liv. Han ansåg sig som en helt vanlig person i en ovanlig situation. Han hade inga planer på att dra sig tillbaka. Aftonbladet publicerade en opinionsundersökning där 59 procent av befolkningen ville att han gjorde just det.³² Inget nytt med det. Övriga tidningar skrev ledare och/eller intervjuade monarkityckare utan att komma fram till något nytt de heller. Dagens Nyheter påstod Carl Gustaf med ålderns rätt hade blivit mer av folkilsken gubbtjuv som var kapabel att häva ur sig vad som helst. ”Det återstår att se vad denna nya vulgära regent hinner leverera innan Victoria tar över.”³³ Utbrottet verkade påkommet av Carl Gustafs ilska reaktion mot att bli påhoppad av två journalister som ville veta mer om renoveringen av Stenhammar. Övriga journalister var mera hovsamma. Det publicerades en essä om det politiska dödläget i konstitutionsfrågan.³⁴ En essä om Carl Gustafs genomslag i medierna.³⁵ Ingen essä om hans roll som statschef.

Året därpå publicerade Republikanska föreningen en sammanställning av de senaste opinionssiffrorna och tyckte sig se att stödet för monarkin efter skandalerna kring Den motvillige monarken hade stabiliserat sig, om än på en lägre nivå än förut.³⁶ Ett trendbrott var att stödet för monarkin i den yngsta åldersgruppen 18-39 år var radikalt lägre än i de äldre åldersgrupperna (18-39 år: 27 %; 40-49 år: 44 %; 50-64 år: 45 %; 65+ år: 48 %).³⁷ Ytterligare två publikationer handlade om argumenten för republik & om Carl Gustaf:s politiska uttalanden efter 70-årsdagen.³⁸

*

75-årstäckningen var ännu magrare. Ingen TV-, TT- eller ens tidningsintervju men ett timslångt ”samtal” i podcasten Värvet.³⁹ Samtalet spretar, men det framgår att Carl Gustaf även under pandemin lagt ned mycket tid på att informera sig om vad som pågick i riket, och att detta tagits väl upp. Födelsedagspresenten var att Expressen lovade sluta kräva republik. I

³⁰ Bengt Hansell. [Intervju med kung Carl Gustaf.] SR P1, Dagens Eko, 2016-04-28.

³¹ Malin Ekmark. Kungen: Har inga planer på att pensionera mig. TT & Metro, 2016-04-29.

³² [Novus opinion & TT, 14-20 april 2016.] I: Aftonbladet, 2016-04-26.

³³ Malena Rydell. Bedårande bilder av monark. Dagens Nyheter, 2016-04-30. [Bokrecension.]

³⁴ Cecilia Åse. Dags att börja ifrågasätta att nationen binds till härkomst. Kristianstadsbladet, 2016-05-01.

³⁵ Dick Harrison. Intressant framtid för en unik kung. Svenska Dagbladet, 2016-04-28.

³⁶ Opinionsundersökningar om kungahuset 2016 & 2017. <republikanskaforeningen.se> (2017-07-01).

³⁷ Elias Giertz. Enkät om kungahuset. Expressen/Demoskop, 29-31 mars 2017. <expressen.se> (2017-04-30).

³⁸ Hall, 2017; RepF, 2017.

³⁹ Kristoffer Triumf. Värvet 75-årsspecial. Carl XIV Gustaf. <värvet.se> (2021-04-26).

övrigt var det tystnad. Thomas Sjöberg sammanfattade läget som att den journalistiska beröringskräcken var total.⁴⁰

⁴⁰ Thomas Sjöberg. Medierna är fortfarande för okritiska till kungen. <gp.se> (2021-04-30.).